

Mottagare
Regionstyrelsen

Remiss. Förslag till område av riksintresse för totalförsvarets anläggningar

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen beslutar att upprättat yttrande lämnas till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Beslutet förklaras omedelbart justerat.

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap MSB, föreslår att mark- och vattenområdet för kalk- och märelyfyndigheten, brytningen av kalk- och märelysten samt tillverkningen av cement i Slite på Gotland ska utgöra ett område som är av riksintresse på grund av att det behövs för totalförsvarets anläggningar. Myndigheten menar att det råder brist på alternativ till försörjning från andra inhemska anläggningar än den i Slite på Gotland och att importmöjligheterna är begränsade, både på kort och på lång sikt. Brytningen av kalk- och märelysten samt tillverkning av cement i Slite är därmed en grundförutsättning för en fungerande cementförsörjning och utgör en samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret. Det område som myndigheten pekar ut överensstämmer till delar med befintligt riksintresseområde område för värdefulla ämnen och material, men i vissa delar är det en utökning som innebär ytterligare begränsningar.

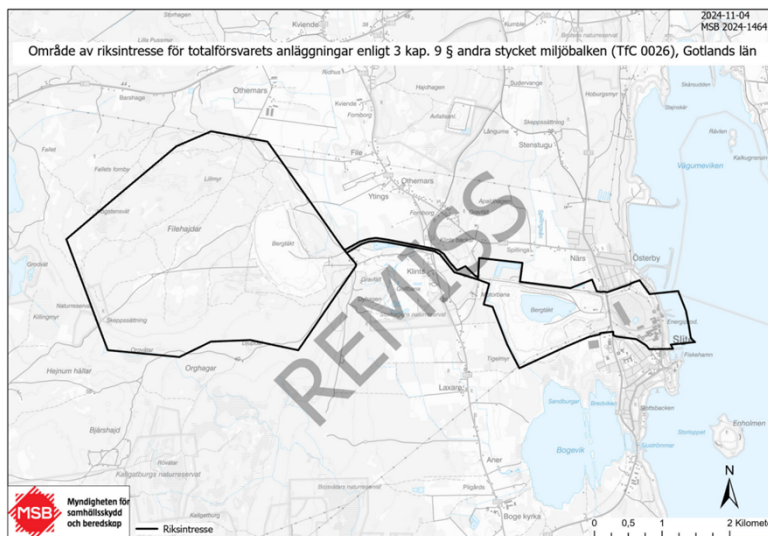
Ärendet inkom den 4 november och Region Gotland har getts möjlighet att inkomma med ett yttrande senast 16 december 2024, en begäran om anstånd till 31 december har utan motivering avslagits av myndigheten. Både tekniska nämndens och miljö- och byggnämndens ansvarsområden berörs av förslaget, vilket innebär att en samlad beredning av ärendet tillsammans med de berörda förvaltningarna är nödvändig. Den synnerligen korta remisstiden har medfört viss tidsbrist och för att ändå klara av en samlad beredning på den korta tid som står till buds, har regionstyrelseförvaltningen arbetat tillsammans med berörda förvaltningar för att samordna och bereda ärendet. Följande datum gäller för hantering av ärendet i de tre berörda nämnderna:

Tekniska nämnden: Arbetsutskottet 4 december (delegerad beslutanderätt),
Miljö- och byggnämnden: Extrainkallat nämndsammanträde 2 december,
Regionstyrelsen: Samlat yttrande. Ordinarie sammanträde 12 december.

Miljö- och byggnämnden påpekar bland annat att miljö- och hälsomässiga konsekvenser av en fortsatt och eventuellt utökad cementproduktion måste hanteras noggrant för att säkerställa en god boendemiljö i Slite samhälle. Vidare påpekas att riksintresseförslaget kan påverka möjligheterna för bostadsutbyggnad, samhällsutveckling och hållbar turism i Slite och på norra Gotland. Nämnden understryker vikten av att säkerställa att beslutet utformas med hänsyn till både totalförsvarets behov och de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna för Slite och norra Gotland. Fortsatt samverkan krävs för att balansera dessa intressen och möjliggöra en hållbar utveckling.
Miljö- och byggnämndens kompletta yttrande har infogats i det förslag till samlat yttrande som regionstyrelsen har att besluta om.

Tekniska nämnden framhåller bland annat att det är av väsentlig betydelse att riksintresset i fredstid inte motverkar en hållbar samhällsplanering och utveckling av Slite samhälle, särskilt då näringsverksamheten i dess nuvarande omfattning redan har svårighet att tillgodose de krav som ställs på verksamheten avseende bland annat buller och miljö kvalitetsnormer för luft och vatten. Nämnden anser vidare att det föreslagna riksintresset för Filehajdar i de delar som kommer i konflikt med vattenskyddet för området Tingstäde träsk inte ska genomföras. Ställningstagandet bottnar i ansvaret för och omsorgen om en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning för Gotland. De sakliga argumenten har utgångspunkt i både vattenskyddsområdet med föreskrifter för Tingstäde träsk och i det utpekade riksintresset för Visby dricksvattenanläggningar.
Tekniska nämndens kompletta yttrande har infogats i det förslag till samlat yttrande som regionstyrelsen har att besluta om.

Regionstyrelsen. Regionstyrelseförvaltningen har i tillägg identifierat ett antal områden och synpunkter nedan som inte hanteras inom de sakkunniga nämndernas ansvarsområden och dessa föreslås ingå i det samlade yttrandet som inges till MSB.



Geografisk precisering avseende det område som berörs av förslag om riksintresse för totalförsvarets anläggningar

Gotlands betydelse för Sveriges totalförsvaret ställer höga krav på det civila försvaret. Förslaget till utpekande av riksintresseområdet förstärker ytterligare vikten av att upprätthålla samhällsviktiga funktioner såsom transport- och logistikflöden, hamnverksamhet, vattenförsörjning och elförsörjning. Region Gotland spelar en central roll i att säkerställa många av dessa funktioner. Riksintresset innebär möjlighet att stärka det civila försvaret samtidigt som det innebär ökade krav på Region Gotlands beredskapsplanering.

Ur ett beredskapsperspektiv har Region Gotland en förhoppning om att ett utpekande av riksintresse för det civila försvaret, inom det aktuella området, skulle kunna ge positiva effekter för det gotländska samhällets tillgång till en redundant elförsörjning och en bibehållen transportkapacitet till och från ön vid en framtida kris- eller beredskapssituation. I och med ett riksintresse-utpekande kan resurser och leveranser prioriteras till Heidelbergs Materials verksamhet. Men samtidigt finns det gemensamma försörjningsberoenden med andra samhällsviktiga verksamheter inom Region Gotland. För att upprätthålla alla delar av det civila försvaret och undvika att uthålligheten hos andra samhällsviktiga verksamheter påverkas negativt, krävs ett helhetsperspektiv.

För att föreslaget riksintresse ska ge positiva effekter för den lokala beredskapen på Gotland, behöver det säkerställas att åtgärden bidrar till att upprätthålla logistik och funktionalitet för civilsamhället på Gotland. Det betyder i klartext att den planerade utökningen av överföringskapacitet för el mellan Gotland och fastlandet, verkligen byggs och att den dessutom medför tillräcklig reservkapacitet vid störning eller avbrott samt att lösningar för att säkra robust civil logistik kommer på plats. Det får inte innebära att det bredare riksintresset främst medför större risk, i kristid, för att inte tillgängliga resurser, som exempelvis el och bränslen, prioriteras till det övriga civila samhällets behov utan uteslutande styrs till cementtillverkningen.

Region Gotland vill också lyfta farhågor rörande miljö- och hälsomässiga aspekter av ett utpekande av området som ett riksintresse. Om produktionen i kristid och tider av elbrist skulle prioriteras så högt att den ges tillstånd att drivas utan givna miljövillkor så äventyras livsmiljön på Gotland genom oacceptabelt stor påverkan på luft och vatten. Om den på grund av elbrist får drivas utan CCS (bolagets planerade anläggning för koldioxidavskiljning) skulle detta innebära oacceptabelt stora klimatpåverkande utsläpp.

Det är också relevant att påpeka att såväl markområde, som produktionsanläggning och utlastningshamn ägs av en utländsk företagskoncern som är en av världens största cementtillverkare och att det är viktigt att företagets koncernledning, i ett framtida krisläge, betraktar den gotländska verksamheten som prioriterad och även fortsatt har en ambition att verka tillsammans med övriga aktörer inom det gotländska samhället.

Slutligen vill Region Gotland peka på att många hushåll och verksamheter i det aktuella områdets närhet får sitt dricksvatten från egna grundvattenbrunnar, borrade eller grävda. Den aktuella grundvattenförekomsten, Mellersta Gotland

– Roma, har idag en otillfredsställande kemisk och kvantitativ status. Region Gotland anser att kalkbrytningens påverkan, för bevarande av civilsamhällets robusthet, inte får påverka och absolut inte försämra grundvattenförekomstens kemiska och kvantitativa status, något som kan begränsa kalkbrytningens framtida omfattning.

Bedömning

Det konstateras att aktuellt förslag till utpekande av ett riksintresseområde för totalförsvarets anläggningar har påverkan på Gotland ur ett flertal perspektiv. Det förtjänar dock att tydliggöras att det inte finns någon direkt koppling mellan utpekandet av ett riksintresseområde och en verksamhetsutövers nuvarande eller framtida tillstånd för att bedriva täkt- och fabriksverksamhet. Den värdebeskrivning som ligger till grund för riksintresseutpekandet ska bland annat ska tjäna som planeringsunderlag för den kommunala fysiska planeringen samt för länsstyrelsens och övriga myndigheters handläggning av (t ex tillstånds-) ärenden där riksintressen enligt miljöbalken ska tillämpas och avvägas gentemot andra intressen.

Såväl tekniska nämnden som miljö- och byggnämnden lyfter ett antal risker som kan uppstå eller som behöver utredas för att bland annat säkerställa möjligheten till framtida samhällsutveckling och goda boendemiljöer i närsamhället. Tekniska nämnden menar även att det föreslagna riksintresset för Filehajdar i de delar som kommer i konflikt med vattenskyddet för området Tingstade träsk inte ska genomföras, ställningstagandet bottenar i ansvaret för och omsorgen om en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning för Gotland.

Regionstyrelseförvaltningens bedömning är att det upprättade förslaget till samlat yttrande lyfter relevanta synpunkter och frågeställningar och att yttrandet kan godkännas av regionstyrelsen för att inges till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB senast 16 december. Detta ställer krav på omedelbar justering av regionstyrelsens beslut.

Beslutsunderlag

MSB remissmissiv förslag till område för riksintresse för totalförsvaret, inkom 2024-11-04

MSB beslut remiss Slite, inkom 2024-11-04

MSB geografisk precisering på karta remiss Slite, inkom 2024-11-04

MSB värdebeskrivning remiss Slite, inkom 2024-11-04

Tekniska nämndens beslut om yttrande, TNAU §242, 2024-12-04

Miljö- och byggnämndens beslut om yttrande, MBN §209, 2024-12-02

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2024-12-06

Regionstyrelseförvaltningens förslag till samlat yttrande, 2024-12-06

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Teknikförvaltningen
Samhällsbyggnadsförvaltningen